

Et akustemologisk manifest

Lyd er en påtrængende side af virkeligheden for langt de fleste mennesker og er følgelig et væsentligt emne for en række videnskabelige discipliner. Forskere samles således i disse år fra fx sociologi, økonomi, politologi, antropologi, medievidenskab, musikvidenskab, arkitektur- og æstetikstudier om begreber som *soundscape*s (Schafer 1977; 'environments of sound' eller historisk-geografiske lydrum) og *auditive culture* (lydkultur) i en udforskning af så forskellige fænomener som støjforurening, tinnitus, brug af lyd i medier, produktudvikling, salgssituationer, rekreation, helse, tortur, krigsførelse, kunst og musik.

Vi ser her en større bevægelse inden for forskellige teoretiske retninger, hvor virkeligheden undersøges som en 'verden af lyd' og erfaring som en 'erfaring gennem lyd'. Det er derfor vores opfattelse, at der er behov for udviklingen af en adækvat og sammenhængende *akustemologi*, som kan kvalificere en grundlæggende forståelse af betydningen af lyd og lydlige praksis. Vi forstår i forlængelse af musikeknologen Steven Feld akustemologi som læren om det lydliges erkendelsespotentialer. Akustemologi er en lydlig erkendelsesteori eller læren om, hvad og hvordan vi erfarer og oplever gennem det lydlige, gennem lytning og øvrige lydlige praksis – aktuelt og historisk, kollektivt og i det enkelte menneske, samt i et stadigt samspil med de øvrige sanser.

En sådan grundforskning skal danne et med- og modspil til det visuelle paradigme, der har domineret forestillinger om viden og erkendelse siden oplysningstiden. Det er et paradigme, der i dag primært forstår betydninger som tegnbårne. Lydens betydningspotentialer kan derimod ikke forstås som tegnbåren og fikseret i et system, der kan erkendes uden for den singulære situation. Ligeledes den traditionelle forskning i akustik, hvor lyd studeres som et fysisk fænomen, har i vid udstrækning tilstræbt en objektivering og hermed et generelt perspektiv på det lydlige, mens det er kendetegnede for de 'nye' forskningstiltag, som er skitseret ovenfor, at lyd undersøges i situationer, hvori det lyttende subjekt (mentalt og kropsligt) altid allerede er indskrevet. Vi ønsker med et akustemologisk projekt at pointere dette udgangspunkt, idet en pragmatisk eller konstruktivistisk opfattelse af det lydlige betones. Lyd er i en akustemologisk optik altid situeret,

noget som fremtræder for et oplevende subjekt. Lyd bestemmes intentionelt som noget, der *resonerer* mennesker: Lyde både udgår fra og gennemtrænger kroppe og bevidsthed. Denne gensidighed af at indoptage, at udtrykke og at reflektere lyd er et basalt menneskeligt redskab til orientering i verden.

Vi anerkender den forskningsmæssigt udbredte antagelse, at det auditive som generel menneskelig erfaringsmodus har fået en genkomst eller opskrining i senmoderniteten med industri-, kommunikations- og informationssamfundets øgede produktion af lyd, ikke mindst som følge af digitaliseringen. De studier af soundscapes, som er resulteret af nævnte forestilling savner imidlertid nævnte indtænkning af de lyttende og lydproducerende. Vi mener ydermere, at lydoplevelser og lydum – soundscapes eller mindre geografisk bundet: soundspaces – må forstås som måder at høre sig på plads i verden på, måder at (be)stemme bestemte situationer og bestemte vilkår, måder at situere sig akustisk. Studiet af lydum er kilde til nye forståelser af steder og tider, da disse altid også konstitueres lydligt.

Samtidige kulturelle forhold demonstrerer et særligt behov for en akustemologi: Med dagens teknologiske og mediemæssige muligheder for reproduktion, lagring, manipulation og distribution af lyd er en ny oralitet eller sekundær mundtlighed (Ong, Lindhardt) muliggjort efter mange års dominant skriftkultur. En teoretisk refleksion af denne oralitet fordrer imidlertid en øget forståelse af de lydige praksis, som (i forlængelse af en antropologisk kulturforståelse) konstituerer de auditive kulturers systemer af viden, identiteter og normer, som findes i den ny oralitet.

I det 20. århundrede er grænsen mellem lyd og musik sat på spil, sådan som det ses inden for kompositionsmusik (Schaeffer, Stockhausen, Cage), i populærmusikalske sammenhænge (electronica, støjrock) og inden for filmmusik og tv-lyd, således at det kun i institutionel forstand giver mening at opretholde egentlige skel mellem de to begreber (fx i en definition af musikindustrien, støtteordninger, musikerhvervet osv.). Bl.a. den såkaldte *New Musicology* har fra et musikvidenskabeligt ståsted søgt at udvide det musikalske genstandsfelt med betoning af musik som et klingende fænomen – i kontrast til en traditionel orientering mod musik i nedskrevet, noderet form. Heroverfor insisterer vi i vores akustemologiske projekt på et udgangspunkt i lyd. Musik udgør i forhold hertil en delmængde, idet lyd, musik og æstetik klinger sammen i en gensidig konstituering, sådan som det sker i de lydkulturelle praksisformer. Vi rejser derfor spørgsmålet, i hvilken forstand musik udgør en specifik form for lydlig aktivitet, og hvad denne i givet fald siger om lydkulturen i øvrigt.

Opløsningen af grænsen mellem lyd og musik ser vi også i samtidskunsten og i den såkaldte *sound art* (lydkunst), som i disse år indtager en stadig stærkere position på kunstscenen. Vi ser denne optagethed af lyd i kunstinstitutionen som én måde at imødekomme, håndtere og forstå den øgede uafgrænsede lyd i samfundet. Denne imødekommelse sker dels gennem en udvidelse af grænserne for lydæstetik, og dels gennem en æstetisk-kunstnerisk undersøgelse af os selv som lyttende og som producenter af eller agerende med lyd. Denne æstetisk baserede modellering af vores perception og reception eksperimenterer med vores håndtering af lyd inden for og uden for kunsten, og denne lydlige æstetisering kan anskues som et forslag til en overlevelsesstrategi i det senmoderne videns- og oplevelsessamfund.

Mens lyd som anført studeres fra en række videnskabelige discipliner med fokus på forskellige tematikker (fra tinnitus til produktudvikling) er det vores mål med akustemologien at fremstille et sammenhængende perspektiv på hele dette felt. Akustemologien er fagligt inkluderende i tværvidenskabelig forstand, samtidig med at den grundlæggende interesse i lyden og lytningens erkendelsesteori afstedkommer en række spørgsmål, som rækker ud mod mere specifikke særvidenskabelige og empirisk orienterede studier:

- Hvad er et lytningens og lydkulturens erfaringsrum, hvorledes konstitueres verden (identitet, lokalitet, socialitet, kultur osv.) gennem lydlig praksis?
- Hvad kan vi vide, dvs. hvilke typer af viden, identitet og betydning muliggøres via lydlig praksis – er der grænser for lyd som erfaringsrum og erkendelse?
- Hvad er en lydoplevelse? Kan den beskrives? Og i bekræftende fald hvordan?
- Hvad er samspillet mellem lytning og andre sansemodaliteter, krop, socialitet, materialitet, teknologi og medier – lyd som erkendelsesparadigme løsrevet fra det fysisk klingende (skrift, billede etc.)?
- Hvordan forklares og beskrives de historiske forandringsprocesser som lydkulturer og soundscapes (soundspaces) undergår?
- I hvilken forstand optræder lydlige praksis som konventionelle eller normative? Hvordan åbner lydlige praksis i sammenhæng med andre sansemodaliteter, krop osv. for formuleringer af værdi, æstetik, etik og moral i kulturen?

- Hvordan kan overskridelser af traditionelle grænser mellem lyd, musik og kunst forstås i relation til lydkultur i et samfundsmæssigt perspektiv?

Disse (og andre) spørgsmål må undersøges og reflekteres, hvis akustemologien skal kunne tegne en sammenhængende og adækvat forståelsesramme, der kan udvikle og kvalificere det allerede etablerede tværvideenskabelige forskningsfelt. Akustemologien skal først og fremmest fremstå adækvat i relation til de forhandlinger, som vi mener, vil følge af den aktuelt stigende opmærksomhed på lyd og lytning på en lang række områder: Støjforurening og arbejdsmiljø, brug af lyd i salgsojemed samt adfærdsregulering i øvrigt (rekreation, terror) vil skabe et stigende behov for en grundlæggende og udvidet forståelse af lydlige praksis, og det er en væsentlig opgave for akustemologien at kvalificere en sådan proces.

Følgende er skitser til konkrete akustemologiske forskningsprojekter:

Medieret akustemologi

Projektet skal undersøge hvilken rolle medier og deres forskellige *medietet* spiller for lydlig oplevelse, erfaring og erkendelse? Her vil det bl.a. være relevant at arbejde med et begreb som *mobilitet*. Både som fysisk mobilitet med de nye medieteknologier og som mobiliteten af den digitaliserede lyd medierne imellem. Et andet perspektiv på spørgsmålet vil være tesen om, at der sker en medialisering af det emotionelle via mediernes lydlig-musikalske iscenesættelse.

Lyd som medialitet

Lyd som udtryksdimension findes i flere udtryksformer: reklame, film, tale, musik mm. Studiet af dette kræver en lydfaglighed, der rækker ud over 'Musikvidenskab' i snæver forstand. Samtidig tematiserer netop det kunstfelt, som musikvidenskab opstod af, lyd forstået som *medialitet*. Projektet undersøger, hvordan lyd konstituerer egne specifikke kulturelle betydningspotentialer for at kvalificere en sådan "lydfaglighed".

Lyddiskurser: Omtale af lydens og lytningens værens- og vidensformer

Med en undersøgelse af fænomenet *lyddiskurser* søger projektet at kvalificere den diskursivering, som følger den aktuelle opmærksomhed på lyd og lydoplevelser. Refleksion, udveksling og

evaluering af lydfænomener forudsætter forskellige lyddiskurser, samtidig med at disse illustrerer positioner og magtkampe inden for lydkulturen. Disse studeres i den aktuelle akademiske behandling af emnet foruden omtale af lyd og lytning blandt fx lyddesignere og musikproducere.

That sound of music! Kulturelle konstitueringer og forvaltninger af lyd som musik

Projektet har til formål med afsæt i en lydteoretisk/akustemologisk vidvinkel at spørge ind til hvordan det diskrete vestlige begreb 'musik' konstitueres og forvaltes som distinkt lydkulturelt fænomen. Hvordan distingverer og betydningslægger vi i diverse produktions- og brugskontekster, aktuelt og historisk, lyd som musik og musik som lyd? Og hvorfor?

Lyd og samtidskunst – lyd på museum

Hvor politikerne evt. måtte forsøge at begrænse eskalerende samfundsproblemer med lyd/støj, så vil dette projekt undersøge vores mulighed for en æstetisk tackling (*coping*) af samfundets ubegrænsede lyd (soundscapes). I samtidskunsten foregår en markant udforskning af lyd som kunstnerisk materiale. Det er dette projekts mål at analysere og teoretisere udvidelsen af lydæstetikens grænser i den kunstnerisk-æstetiske praksis og i publikums erfaring og ageren med lyd, sådan som den især finder sted i interaktionen med lyd på museer.

Lyst, lyd og mad

Projektets empiri er lydlige iscenesættelser af mad og måltid i vid forstand. Lyd indgår sammen med andre sanser i en transformerende oplevelse af mad, men kan også indtræde som substitut for andre sanser. Dette kan fx iagttages i madprogrammer på TV, hvor lydsporet ikke kun opfanges af høresansen, men snarere indgår i en sanseforbindelse (synæstesi). Lyd er således en afgørende mediator i æstetiseringen af hverdagslivet.

Does sound make sense?

Projektet har grundlagsteoretisk karakter og består i en undersøgelse af mellemværendet mellem lyd og dennes meningspotentialer. Med udgangspunkt i dobbeltbetydningen i ordet "sense" – fornuft eller mening kontra det sansemæssige – spørges der til det lydliges epistemologiske potentiale i bred forstand. Lyd forstås her som en kulturel og æstetisk medialitet, der påvirker vores oplevelse af hverdagen og af æstetiske artefakter, f. eks litteratur og musik.